Людмила Веремюк
Уманський державний
педагогічний університет
ім. Павла Тичини
(м. Умань, Україна)

ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИВЧЕННЯ РІДНОЇ МОВИ У ШКОЛІ В.А. ЛАЯ

Реформування системи освіти в кінці XIX на початку XX століття характеризується встановленням правил націонал-соціалізму, професіоналізацією педагогічної практики; дошкільна освіта, загальноосвітні школи та професійно-технічні училища спрямовувалися на соціалізацію. У результаті обговорення першого педагогічного руху ставали недієвими керівні принципи і напрями класичної освіти того часу. У внутрішньо-педагогічних та громадських дискусіях про можливості й межі освітніх дій, все більше вигравали підходи сучасної природничо-наукової освіти, які були розроблені після другого освітнього руху. Ці зміни в освіті проаналізовано за допомогою емпіричних досліджень, гуманітарних і соціальних наук.

Школа, за В.А. Лаєм, це місце, де дитина повинна навчитися важливих життєвих речей, основ істини, справедливості, відповідальності, ініціативи, причинних співвідношень, не лише засвоюючи їх інтелектуально, а й перетворюючи на практичне життя; зосередити свою увагу на природі як зовнішньому світі й на душі як світі внутрішньому через посередника, яким є мова. Звідси педагог визначає зміст шкільного навчання: релігія як пізнання творчого світового начала; природознавство як пізнання природи; математика як предмет, що сприяє пізнанню душі та розвиткові мислення, і мова як посередник між навколишнім оточенням і людиною. Підкреслював роль вправ у шкільних заняттях, значення правильності, виразності та ритму мови, розширення запасу слів [6, 205 - 236].

Основним завданням навчальних закладів педагог вважав допомогу дитині знайти зовнішнє вираження для свого внутрішнього життя і, таким чином, сприяти її розвитку. Він прагнув допомогти дитині висловити свої почуття і думки за допомогою жесту, пісні та мови, присвятивши своє життя

організації матеріалу в такій формі ігор, забав, конструктивної діяльності, оповідань та ін., що допомогло б дитині в її прагненні до самовияву. Велика заслуга В.А.Лая в тому, що він визначив велике розвиваюче, виховне та освітнє значення дитячої гри, її самостійне місце в системі дошкільного виховання, вважаючи, що саме в грі найкраще виявляються творчість і самодіяльність дитини, не виключаючи водночас керівного впливу дорослих на ігри дітей.

В. А. Лай, який провів важливі дослідження з викладання мови, описав їх 1896 року у роботі "Керівництво для викладання орфографії", двома роками пізніше було видано "Керівництво для навчання розрахунків". 1902 року він написав "Експериментальну дидактику", де викладено загальні основи нової педагогіки. На думку професора, експериментальна педагогіка повторюється в усіх природних і антропологічних науках, переважно у біології. Беручи до уваги, що педагогіка базується на спостереженнях і подальшому аналізі, нова педагогіка тягне за собою тестування, спостереження зі статистикою та експериментами. Відповідно експериментальна педагогіка ділиться на три основні галузі:

* індивідуальна педагогіка, яка полягає у вивченні психічних та фізичних здібностей учнів, а також шляхи їх поліпшення;

* природна педагогіка, яка зосереджена на вивченні відносин між навколишнім середовищем та учнем;

* соціальна педагогіка, яка спрямована на аналіз впливу соціальних, економічних і культурних елементів на учня [2, 265 - 303].

Педагог-реформатор виступав за навчання у школах рідною мовою. Про це свідчить його стаття "Німецька чи латинська писемність?: експериментально-педагогічний пошук" ("Deutsche und lateinische Schrift? : eine experimentell-pädagogische Untersuchung"), надрукована у журналі "Zeitschrift für pädagogische Psychologie und Jugendkunde". В. А. Лай проводив ці дослідження у своїй школі у 1908-1909 та у 1911 роках, порівнюючи читання текстів німецькою та латинською мовами між окремими учнями та класами. Педагог дійшов висновку, що навчання читання латинською мовою на першому

році навчання повинно бути відкинуте з педагогічної точки зору і "… необхідно наполягати на тому, щоб всі наші підручники з історії, природознавства, фізики, хімії, геометрії та інших предметів друкувалися німецькою мовою" [3, 106-119]. Ще в одній статті цього ж журналу "Дидактично-психологічний експеримент, правопис та уроки правопису" ("Didaktisch-psychologisches Experiment, Rechtschreiben und Rechtsschreibunterricht") педагог доводив доцільність та значущість ведення учнями зошитів із правопису: „Орфографічні письмові вправи, які учням подають як домашні завдання, покращують увагу і легко та швидко контролюються учителем" [4, 11-24].

Пітер Петерсен пізніше розглядав емпіричні міркування В. А. Лая в своїй докторській дисертації (в університеті Йени) і вважав їх актуальними для основи освіти. Емпіричні методи дослідження вперше були введені в кінці XIX століття. Батьками-засновниками цього напрямку досліджень Г. Флат називає Меймана Ернста та Вільгельма-Августа Лая [1, 10].

Вільгельм Август Лай, для вирішення проблеми викладання проводив систематичні спостереження безпосередньо на уроці та навчальні експерименти. В. А. Лай хотів вирішити конкретні завдання в класі. На основі цих спостережень написав багато практичних керівництв, наприклад, урок правопису і уроки арифметики [6, 61-87].

Загальне німецьке товариство дослідження дитини (Allgemeiner Deutscher Verein für Kinderforschung) та Товариство дитячої психології (Verein für Kinderpsychologie), засновані 1889 року займалися експериментальними дослідженнями, які публікувалися у "Журналі педагогічної психології" (Zeitschrift für Pädagogische Psychologie) і журналі "Експериментальної педагогіки" (Die Experimentelle Pädagogik), що вийшли вперше 1905 року. Загальне німецьке товариство дослідження дитини активно співпрацювало з різними асоціаціями та інститутами. Наприклад, за даними товариств, учителі німецької мови були більше зацікавлені у дослідженнях, що проводилися відповідно до герменевтичних методів, спрямованих на інтуїтивне розуміння

того, як діти думають і вчаться, а не на кількісних дослідженнях, які надавали відомості про здібності та досягнення групи дітей [5, 142 – 151].

ЛІТЕРАТУРА

1. Flath Herbert – „Die Entwicklung der empirischen Erziehungswissenschaft in Deutschland vom Beginn des 20. Jahrhunderts bis zur “realistischen Wendung”, Grin Verlag; Auflage: 1. (25. März 2008), 28 S.
2. Herold C. Berufsethos zwischen Institutionalisierung und Professionalisierung: Studien zur Rolle des sächsisches Lehrervereins im Professionalisierungsprozess sächsisches Volksschullehrer zwischen 1848 und 1873. – Leipzig. –1998. –327 S.
3. Lay W.A. Deutsche und lateinische Schrift? : eine experimentell-pädagogische Untersuchung. Zeitschrift für pädagogische Psychologie und Jugendkunde. Bd. 13, 1912, S. 106 – 119
4. Lay W.A. Die experimentelle Pädagogik als Gesamtpädagogik.// Monatshefte für pädagogische Reform. –1918. –S. 19-29, 11-125.
5. Lietz H. Emlohstobba. Roman oder Wirklichkeit. Bilder aus dem Schulleben der Vergangenheit, Gegenwart oder Zukunft. – Berlin, 1897. – 170 s.
6. Wollersheim H.W. Experimentelle Pädagogik am Anfang des XX. Jahrhunderts. – Leipzig. – 2000. – 283 S.